

2. Visotska L. Proektuvannya informatsiyno-osvitnogo seredovischa / L. Visotska // Profesiyno-tehnichna osvita. – 2017. – № 2. – S. 29-33.

3. Stvorennya informatsiyno-osvitnogo seredovischa u profesiyno-tehnichnomu navchalnomu zakladi torgivli ta tehnologiy harchuvannya : materiali konferentsiyi / uporyad. L. E. Visotska, A. B. ZuEva ; za nauk. red. V. O. Radkevich, M. V. Artyushinoyi. – Kiyiv-Odesa : In-t PTO NAPN Ukrayini, DNZ

«Odeske VPU torgivli ta tehnologiy harchuvannya». – 2016.

4. Suchasne informatsiyno-osvitne seredovishe profesiyno-tehnichnogo navchalnogo zakladu : zbirnik tez Vseukrayinskoyi naukovopraktichnoyi internet-konferentsiyi / uporyad. L. E. Visotska, A. B. Zuyeva; za nauk. red. V. O. Radkevich, L. M. Yershovoyi. – Kiyiv-Odesa : In-t PTO NAPN Ukrayini. DNZ «OVPUTTH», 2017.

УДК 378.147:[378:33-052

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА

Ірина Галушак,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника*

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

мобільність,
професійна
мобільність,
майбутні економісти,
правові дисципліни,
підготовка фахівців

Реферат.

Здійснено теоретичний аналіз проблеми формування професійної мобільності як пріоритетного чинника модернізації підготовки майбутніх економістів. З'ясовано, що для забезпечення соціально-економічного розвитку державі потрібні конкурентоспроможні фахівці, які не тільки мають можливість обирати, приймати важливі рішення, а й бути мобільними на ринку праці.

У статті акцентується увага на різних підходах до трактування понять «мобільність» та «професійна мобільність». Доведено, що професійна мобільність є складним феноменом, специфіка якого пов'язана зі сферою фахової діяльності особистості, залежить від рівня розвитку самої особистості, її здатності, готовності й прагнення активно впливати і перетворювати об'єктивну реальність. Особливу увагу автор приділяє формуванню мобільності як інтегрованої особистісно-професійної якості сучасного економіста у наскрізному неперервному процесі професійної підготовки. Професійна мобільність є фактором конкурентоспроможності фахівців на ринку праці.

На основі узагальнення наукових досліджень встановлено, що професійна мобільність – це здатність особистості реалізовувати свою потребу в певному виді діяльності, що відповідає здібностям і можливостям особистості майстерно переходити від одного рівня професійної діяльності до іншого, тобто, розширюючи й поглиблюючи її характер чи рівень, виявляти свою професійну компетентність. Акцентується на двоспрямованості професійної мобільності економіста – організаційної і соціальної, – що, з одного боку, зумовлює розвиток внутрішньої позиції майбутнього економіста, а з іншого – рух уперед, упровадження і розвиток новацій яке неможливе без мобільної, компетентної діяльності індивідів.

Автором проведено анкетування, яке дало змогу виявити рівень готовності майбутніх економістів до професійної мобільності та зацікавленості їх у вивчення правових дисциплін. Підкреслено, що професійна мобільність майбутнього фахівця економіки є істотно важливою і невід'ємною складовою його професійної діяльності

Постановка проблеми. Проблема мобільності в економіці пов'язана з розглядом професійної мобільності як елементу ринкової організації праці, а саме: відтворення трудових ресурсів, зміни професійного і кваліфікаційного статусу робітників як виробників і споживачів матеріальних благ. Зміни в соціально-економічній сфері потребують розробки та впровадження нових підходів до формування змісту підготовки фахівця. Для забезпечення соціально-економічного розвитку державі потрібні

конкурентоспроможні фахівці, які не тільки мають можливість обирати, приймати важливі рішення, а й бути мобільними на ринку праці. Поза сумнівом, сьогодення зумовлює необхідність пошуку нових підходів до підготовки фахівців, найголовнішими рисами яких є освіченість, професійна компетентність, самостійність, професійна мобільність, професійна зрілість, здатність до творчості, самоорганізації, саморозвитку, освіти впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна мобільність традиційно досліджувалася в соціології, зокрема у класичних працях соціологів (Р.Бендікс, Т.Заславська, С.Ліпсет, Р.Ривкіна, Е.Саар, П.Сорокін, М.Тітма, Г.Чередниченко, В.Шубкін та ін.).

Професійна мобільність та конкурентоспроможність фахівця на ринку праці розкриті в дослідженнях вітчизняних учених (Л.Данилова, Н.Ничкало, О.Симончук, О.Щербак) та зарубіжних (П.Блау, Н.Василенко, Е.Корчагін, Г.Мухамедзянов, О.Олейнікова, О.Філатов, Д.Чернилевський). Професійній мобільності присвятили свої праці К.Барбакова, В.Войнович, С.Кугель, І.Мартинюк, В.Осовський, О.Шкаратан, В.Ядов та інші. Є напрацювання дослідників, де соціальна і професійна мобільність розглядаються у контексті компетентнісної парадигми (І.Гришина, Л.Овчарук, Л.Петровська та ін.).

Метою статті є аналіз проблеми формування професійної мобільності як пріоритетного чинника модернізації професійної підготовки майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що поняття «мобільність», і, зокрема, «професійна мобільність особистості» як ключова категорія дослідження є предметом полідисциплінарного вивчення не лише вітчизняної, але й зарубіжної науки.

Логіка дослідження вимагає, насамперед, розкриття термінів «мобільність» та «професійна мобільність». Великий тлумачний словник сучасної української мови «мобільність» визначає як рухливість, здатність швидко щось виконувати, пересуватися [8].

Аналіз публікацій з означеної проблеми засвідчує, що професійна мобільність досліджувалась переважно науковцями суспільних наук, відсутній системний підхід до цього комплексного явища. За твердженням Т.Заславської, професійна мобільність – це зміна трудової позиції або ролі фахівця, зумовлена зміною місця роботи чи професії [3]. Вагомим для нас є твердження Р.Пріми, яка вживає це поняття у двох аспектах: як переміщення індивідів у соціально-професійній структурі суспільства та як особистісну якість, що набувається в процесі навчальної діяльності і виявляється у

здатності легко й швидко освоювати нові реалії у різних сферах життєдіяльності [7]. Водночас зауважимо, що психологи досліджували передусім, особистісну готовність до змін професії. Так, за визначенням Л.Шевченко, професійна мобільність – це психологічна готовність фахівця, до розв'язання широкого кола виробничих завдань, здатність оперативно перебудовуватись залежно від ситуації.

Освітнє поле України, як слушно зауважує В.Крижко, будується, розвивається відповідно до суспільних цілей та науково обґрунтованих засобів, методів і шляхів їх здійснення. Це засвідчує потребу фахівців з економічною освітою, відтак, – професійно мобільних, оскільки специфіка діяльності вимагає від економіста мобільності, оволодіння такими якостями, як: цілеспрямованість, передбачення, прогнозування, готовність до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання завдань в галузі економіки та фінансів, спираючись на передові світові тенденції, та ін. Означені педагогічні категорії, що віддзеркалюють одну і ту ж проблему, мають при цьому свої змістові відтінки, що істотно доповнює уявлення про феномен «професійна мобільність» майбутнього економіста й утруднює його трактування. У контексті такого трактування цілком правомірно постає питання про співвідношення понять «професійна зрілість», «професійна мобільність». Зазначимо, що професійна мобільність тісно пов'язана з усвідомленням особистістю необхідності навчатися впродовж усього життя.

Одним із завдань сучасної вищої школи є підготовка компетентного, «гнучкого», конкурентоспроможного спеціаліста. Н.Ничкало вважає головним завданням професійного навчання підготовку «кваліфікованих конкурентоспроможних кадрів з високим рівнем професійних знань, умінь, навичок і мобільності, які відповідають вимогам науково-технічного прогресу і ринковим відносинам в економіці, виховання соціально активних членів суспільства, формування в них наукового світосприйняття, творчого мислення, кращих людських якостей, національної свідомості» [6].

Цікавим є дослідження І.Беха щодо становлення професіонала в сучасних соціальних умовах. На його думку, «умовою і

засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь-якого працівника, який зайнятий даним видом праці, а з іншого – індивідуальне, привнесене ним самим у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності» [1].

Суттєвим для нас є твердження Ю.Калиновського [5, с. 53], що професійна мобільність – це здатність особистості реалізовувати свою потребу в певному виді діяльності, що відповідає здібностям і можливостям особистості майстерно переходити від одного рівня професійної діяльності до іншого, тобто, розширюючи й поглиблюючи її характер чи рівень, виявляти свою професійну компетентність.

На думку дослідників (Л.Армірова, Т.Большакова, Ю.Калиновський та ін.), підґрунтям формування професійної мобільності майбутніх фахівців повинні бути «ключові кваліфікації», що мають широкий радіус дії (виходять за межі однієї групи професій), готують спеціаліста до зміни і засвоєння нового фаху і професії, забезпечують готовність до інновації у професійній діяльності.

Зауважимо: проблема професійної мобільності – це, по суті, проблема розвитку і змін людських цінностей, їх сфери дій, конфліктів. У цьому контексті, на наш погляд, варто звернути увагу на позицію Л.Вершиніна, який, виводячи формулу компетентності сучасного спеціаліста, включає в якості її елементів мобільність знань, варіативність методу і критичність мислення [2], що дає змогу виокремити істотну характеристику професійної мобільності – її незавершеність.

Розглядаючи проблему професійної мобільності майбутніх економістів, Є. Іванченко зауважує, що динамізм сучасних суспільних перетворень потребує фахівців, які вміють аналізувати мінливі соціально-економічні тенденції, приймати й реалізовувати нестандартні рішення в ситуації ринкової конкуренції, скасовувати стереотипізацію з виробничої й особистісної сфер взаємодії.

На думку вченої, специфіка формування професійної мобільності фахівців фінансово-економічного профілю полягає в: необхідності впровадження інтегрованих

курсів, зміст яких містить знання, спрямовані на вирішення практичних виробничих проблем, розуміння себе, людей, які оточують спеціаліста, знаходження раціонального виходу з конфліктних ситуацій, забезпечення розвитку загальної і професійної культури майбутніх фахівців, професійно значущих якостей; необхідності розвитку творчого потенціалу майбутніх економістів; конструванні змісту їхньої підготовки на принципах цілісності і системності; необхідності врахування особливостей майбутньої професійної діяльності фінансиста, економіста в ході відбору структури і змісту підготовки [4].

Автором було побудовано просторову схему формування рівнів професійної мобільності майбутніх економістів, яка дає уяву про вплив якостей, що визначаються за критеріями, на формування горизонтальної та вертикальної професійної мобільності, показує поглинання рівнів під час переходу до більш високих та вплив кожного рівня на наступний.

На думку Є. Іванченко, структура професійної мобільності майбутніх економістів містить три компоненти: соціологічний, психологічний та економічний, які, у свою чергу, складаються зі здатностей, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою, якостей, необхідних для професійно мобільного економіста і двох групи факторів: об'єктивних та суб'єктивних.

Під професійною мобільністю майбутніх економістів, вслід за Є. Іванченко, ми розуміємо інтегровану якість особистості, що виявляється у здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності у сфері економіки та фінансів із залученням правової сфери; вмінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах та порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого, згідно аналізу економічної та соціальної ситуації в державі; володінні високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного здобування; готовності до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання завдань у галузі економіки та фінансів,

спираючись на передові світові тенденції; орієнтації в кон'юнктурі ринку праці [4].

Задля з'ясування готовності студентів четвертого курсу спеціальності «Облік і оподаткування» до професійної мобільності, нами було проведено анкетування. Студентам запропонували відповісти на запитання:

1. Що Ви вкладаєте у зміст поняття «професійна мобільність»? (Відповідь: а) професійна мобільність – це здатність швидко щось виконувати; б) професійна мобільність - здатність та готовність працювати в нових умовах; в) професійна мобільність - вміння ефективно використовувати знання на практиці; г) професійна мобільність - це інтегрована якість особистості що формується і розвивається у різних видах діяльності може проектувати і змінювати власну життєдіяльність).

2. Чи відчували Ви себе професійно мобільним фахівцем під час проходження практики? (Відповідь: а) так; б) ні; в) частково).

3. Яких знань та вмінь Вам не вистачає, щоб бути професійно мобільним фахівцем? (Відповідь: а) фахових дисциплін; б) дисциплін загальної підготовки; в) усіх).

4. Які знання та вміння з суміжних предметів Ви хотіли б отримати, щоб бути професійно мобільним фахівцем? (Відповідь: а) іноземна мова; б) господарське право; в) цивільне право; г) економетрика; д) статистика; е) інші;

З відповідей на перше запитання з'ясувалося, що більшість студентів (54%) не розуміють зміст поняття «професійна мобільність», вважаючи що це здатність швидко щось виконувати (позначка «а»), натомість 28% обрали відповідь з позначкою «г», і 18% сумарно віддали перевагу позначкам «б» та «в». Відповідаючи на друге запитання, більша частина, 63% студентів, відповіли: «так», 21% – «частково» і тільки 16% – «ні». Відповіді на третє запитання дали змогу констатувати, що найбільш важливими для студентів є знання та вміння, які здобуваються в процесі вивчення фахових дисциплін – 54%, в той же час значна частина студентів (38%) вважає, що всі дисципліни сприяють професійній мобільності, і 8% – зосередились лише на дисциплінах загальної підготовки. Втішними були відповіді на четверте запитання, оскільки більшість студентів обрали такі дисципліни, як:

господарське право та цивільне право (46%), знання англійської мови важливими є для 38% студентів, поглибити свої знання з економетрики та статистики бажали 12%, і 4% студентів вказали «інші».

Аналізуючи результати, можна стверджувати, що майбутні економісти недостатньо готові до професійної мобільності, розуміючи її як форму трудової мобільності, а не як засіб професійного розвитку особистості. Проведене опитування виявило існуючу проблему якісної правової підготовки фахівців-економістів. Отже, ми дійшли висновку, що існуюча система економічного навчання без належного врахування нормативно-правових чинників гальмує розвиток і поглиблення економічних реформ. Ми дотримуємося думки, що забезпечення єдності економічної (бізнесової) та юридичної підготовки через певний механізм їх співвідношення: оскільки бізнес – це економічні відносини, що регулюються правом, то предметним змістом викладання на економічному факультеті є саме ці відносини. Тобто професійно зорієнтовані дисципліни економічного профілю повинні отримати своєрідну «юридизацію». Останнє дає змогу краще підготувати професійно мобільного фахівця в економічній сфері.

Висновок. Процес формування професійної мобільності – складний, багатоаспектний, пов'язаний з оновлюваними функціями освітньої діяльності закладів вищої освіти. На нинішньому етапі мета вищої школи – підготувати до високопрофесійної, творчої праці кожного спеціаліста за умов повного розкриття його здібностей з можливостями реалізації особистих інтересів. При цьому професіоналізм потрібно розуміти не тільки як конкретну підготовку до визначеного виду діяльності, а й як спеціалізацію, спрямовану на певний вид діяльності в конкретних ринкових умовах.

Професійна мобільність є складним феноменом, специфіка якого пов'язана зі сферою фахової діяльності особистості, зокрема економічної. Професійна мобільність залежить від рівня розвитку самої особистості, її здатності, готовності й прагнення активно впливати і перетворювати об'єктивну реальність. Професійна мобільність майбутнього фахівця економіки є істотно важливою і невід'ємною складовою

його професійної діяльності. Подальші наукові розвідки у цьому напрямі спрямовуватимемо на розробку механізму посилення юридичної підготовки майбутніх економістів, що сприятиме зростанню їхньої професійної мобільності

Література

1. Бех І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності. – 2001. – №3 – С. 4.
2. Вершинина Л.В. Формирование социально-профессиональной мобильности студентов пединститута: автор. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Л.В. Вершинина. – Л., 1987. – 23 с.
3. Заславская Т.И. Трудовая мобильность как предмет экономико-социологического исследования // Методологические проблемы социологического исследования мобильности трудовых ресурсов: [под ред. Т.И. Заславской, Р.В. Рыбкиной]. – Новосибирск, 1974. – 57 с.
4. Иванченко С.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.А. Иванченко. – Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 2005. – 20 с.
5. Калиновський Ю.И. Развитие социально-профессиональной мобильности андрагога в контексте социокультурной образовательной политики региона: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01/ ИОВ РАО/ Ю.И. Калиновський. – М., 2001. – 46 с.
6. Ничкало Н.Г. Професійно-технічній освіті – державну підтримку та науково-педагогічне забезпечення / Н.Г. Ничкало // Нові технології навчання: Наук.-метод. збірник. Вип.15. – К. : ІСДО, 1995. – С. 11.
7. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія. – Дніпропетровськ: ІМА-прес. – 2009. – 367 с.
8. Сучасний словник іншомовних слів / [уклад. Нечволод Л.І.]. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – 768 с.

Реферат

Формирование профессиональной мобильности будущих экономистов

Ирина Галуцкая,

*кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и аудита
ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет им. В. Стефаника»*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

понятие «мобильность», профессиональная мобильность, будущие экономисты, правовые дисциплины, подготовка специалистов

Осуществлен теоретический анализ проблемы формирования профессиональной мобильности, как приоритетный фактор модернизации подготовки будущих экономистов. Установлено, что для обеспечения социально-экономического развития государству нужны конкурентоспособные специалисты, которые не только имеют возможность выбирать, принимать важные решения, но и быть мобильными на рынке труда.

В статье акцентируется внимание на различных подходах к трактовке понятий «мобильность» и «профессиональная мобильность». Доказано, что профессиональная мобильность является сложным феноменом, специфика которого связана со сферой профессиональной деятельности личности, зависит от уровня развития самой личности, ее способности, готовности и стремления активно влиять и преобразовывать объективную реальность. Особое внимание автор уделяет формированию мобильности интегрированной личностно-профессионального качества современного экономиста в сквозном непрерывном процессе профессиональной подготовки. Профессиональная мобильность является фактором конкурентоспособности специалистов на рынке труда.

На основе обобщения научных исследований установлено, что профессиональная мобильность – это способность личности реализовывать свою потребность в определенном виде деятельности, соответствующей склонностям и возможностям личности переходить от одного уровня профессиональной деятельности к другому, то есть, расширяя и углубляя ее характер или уровень, проявлять свою профессиональную компетентность. Акцентируется на двух направлениях профессиональной мобильности экономиста – организационной и социальной, – что, с одной стороны, обуславливает развитие внутренней позиции будущего экономиста, а с другой – движение вперед, внедрение и развитие новаций которое невозможно без мобильной, компетентной деятельности индивидов.

Автором проведено анкетирование, которое позволило выявить уровень готовности будущих экономистов к профессиональной мобильности и заинтересованности их в изучение правовых дисциплин. Подчеркнуто, что профессиональная мобильность будущего специалиста экономики является важной и неотъемлемой составляющей его профессиональной деятельности.

Abstract

Forming the future economist's professional mobility

Iryna Galushchak,

*Candidate of Economic Sciences, Associated Professor of the
Department of Accounting and Audit of the State Higher Education
Institution "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University"*

**KEY
WORDS:**

mobility,
professional mobility,
future economists,
legal disciplines,
specialists' preparation

The theoretical analysis of the problem of forming the professional mobility as a priority factor of modernizing the future economists' preparation is made in the article. It is revealed that to ensure the socio-economic development the state needs competitive specialists, who not only have the opportunity to choose, make important decisions and also be mobile at the labour market.

The article focuses on different approaches to interpreting the concepts "mobility" and "professional mobility". It is proved that professional mobility is a complex phenomenon; its specifics is related to the sphere of person's professional activity, depends on the person's development level, his ability, readiness and desire to influence actively and transform the objective reality. The author pays special attention to forming the mobility as an integrated personal and professional quality of a modern economist in the cross-cutting continuous process of professional training. Professional mobility is a factor of competitiveness of specialists at the labour market.

It is established by summarizing research that professional mobility is the person's ability to realize his need for a certain type of activity, which meets the abilities and capabilities of the individual to skillfully move from one level of professional activity to another, i.e. by expanding and deepening its character or level to reveal his professional competence. It is emphasized on two directional character of economist's professional mobility – organizational and social – which on the one hand determines the development of future economist's inner position and on the other – the movement forward, the introduction and development of innovations, which is impossible without the individuals' mobile, competent activity.

The author conducted a questionnaire which revealed the level of future economists' readiness to professional mobility and their interest in studying the legal disciplines. It is underlined that future economist's professional mobility is essential and integral part of his professional activity.

References

1. Bekh I.D. Stanovlennia profesionalizmu v suchasnykh sotsialnykh umovakh // Pedahohika tolerantnosti. – 2001. – №3-4.
2. Vershynyna L.V. Formyrovanye sotsyalno-professionalnoi moylnosti studentov pedinstytuta: avtor. dys... kand. ped. nauk: spets. 13.00.01 «Obshchaia pedahohyka, ystoriya pedahohyky y obrazovaniya» / L.V. Vershynyna. – L., 1987. – 23 s.
3. Zaslavskaiia T.Y. Trudovaia moylnost kak predmet ekonomyko-sotsiologicheskoho issledovaniya / T.Y. Zaslavskaiia // Metodologicheskyie problemy sotsyologicheskoho issledovaniya moylnosti trudovykh resursov: [pod red. T.Y.Zaslavskoi, R.V.Rybkinoi]. – Novosibirsk, 1974. – 57 s.
4. Ivanchenko Ye. A. Formuvannia profesiinoi moylnosti maibutnykh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Ye.A. Ivanchenko; Pivdenoukr. derzh. ped. un-t im. K.D.Ushynskoho. – Odesa, 2005. – 20 s.
5. Kalynovskyi Yu.Y. Razvitiye sotsyalno-professionalnoi moylnosti andrahoha v kontekste sotsyokulturnoi obrazovatelnoi polityky rehiona: avtoref. dyss.. d-ra ped. nauk: 13.00.01/ YOV RAO/ Yu.Y. Kalinovskii. – M., 2001. – 46 s.
6. Nychkalo N.H. Profesiino-tekhnichnii osviti – derzhavnu pidtrymku ta naukovopedahohichne zabezpechennia // Novi tekhnologii navchannia: Nauk.-metod. zbirnyk. Vyp.15. – K. : ISDO, 1995. – S. 11.
7. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv / [uklad. Nechvolod L.I.]. – Kh.: TORSINH PLIU S, 2007. – 768 s.
8. Formuvannia profesiinoi moylnosti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: teoriia i praktyka. Monohrafiia. – Dnipropetrovsk: IMA-pres. – 2009. – 367 s.